

Організація Народної оборони Карпатська Січ (ОНОКС) – спочатку напіввійськова організація, а згодом Збройні Сили Карпатської України. Установчі збори ОНОКС відбулися 9 листопада 1938 в Хусті, на яких було прийнято Статут організації. В ньому так визначалася головна мета ОНОКС: «Оборона державних і національних інтересів Підкарпатської Русі та плекання оборонного духа в українському громадянстві краю, поборювання протидержавної пропаганди та всестороння підтримка правительства Підкарпатської Русі зокрема для удержування ладу та безпеки». Керівництво січовими відділами здійснювала Головна Команда, що перебрала в Хусті. Головним командантом було обрано Д.Климуша, а до політичного штабу ввійшли І.Роман, І.Рогащ, С.Росоха. Рішення установчих зборів ОНОКС міністр Карпатської України Ю.Ревай затвердив 10 листопада 1938. ОНОКС мала чітку і розгалужену структуру. Головними її органами були Головна Команда і Рада у відповідності зі Статутом. Команду очолював командант, який мав двох заступників і двох членів Команди. У компетенції вищих органів ОНОКС було керівництво організацією та розпорядження її майном. Рада складалася із команди і референтів (керівників секцій). Існували референтури організації і зв'язку, пропаганди, преси та морального виховання, інструкторсько-оборонного навчання. При Головній Команді діяли адміністративний секретаріат і ревізійна комісія. Члени організації поділялися на: а) дійсних, які були прийняті командою в члени організації; б) благодійних, які надавали організації матеріальну або моральну підтримку; в) почесних, які мали заслуги перед українським народом. Благодійних і почесних обирала рада. Крім членів були і кандидати в члени організації. Члени ОНОКС мали право брати участь у всіх заходах, що проводились організацією, користуватись активними і пасивними виборчими правами, а також носити формений одяг, знаки і зброю. Низові організації ОНОКС поділялись на відділи. Кілька їх складали куш. За званнями керівний склад поділявся таким чином: старший січовик, десятник, сотник і атаман. Посади, які вони займали, були такими: гуртковий, провідник, кошовий, член ради і комендант. Посади позначались на рукавах і головних уборах форменого одягу. Керівний склад приймав присягу у присутності команданта. Команди ОНОКС були утворені в Іршаві, Воловому, Великому Бичкові, Перечині, Рахові, Середньому, Тячеві та Хусті. Кількість дійсних членів ОНОКС не перевищувала 2 тисяч. Крім політичного штабу ОНОКС, який діяв легально, був утворений військовий (таємний) штаб. Його спочатку очолював полковник М.Аркас, потім полковник Г.Стефанів. М.Чирський керував «Летючою Естрадою» – пропагандистським відділом УНО і ОНОКС. О.Ольжич був координатором ідеологічної і політичної роботи в Карпатській Україні. Я.Барановський (Борис, Лімницький) відповідав за матеріальну допомогу населенню й уряду А.Волошина: саме через нього відбувалися відносини Закарпаття із світовими українськими організаціями. До військового штабу входили Р.Шукевич (Шука), З.Коссак (Тарнавський), О.Карачевський (Свобода), Г.Барабаш (Чорний), Є.Врецьона (Волянський), І.Кедюлич (Чубчик) та ін. Обов'язки начальника штабу виконував полковник М.Колодзінський (Гузар). До військових справ залучалися також О.Сеник (Канцлер, Грибівський), М.Капустянський (Степовик, Генерал, Низола), В.Курманович та В.Петрів. ОНОКС відіграла велику роль в захисті кордонів Карпатської України від нападів угорських і польських терористів, у проведенні виборів до Союму. 15 березня 1939 А.Волошин призначив військовим міністром С.Ключурака, який, в свою чергу, призначив головнокомандуючим полковника С.Єфремова. Однак вже в ніч з 13 на 14 березня карпатські січовики вели кровопролитні бої з чеським військом, в яких втратили близько 100 чоловік. Відділи ОНОКС разом з гімназистами стримували наступ переважаючих сил противника по лінії Перечин – Середнє – Іршава – Севлюш – Королево. Проте, незважаючи на героїчний опір січовиків, 16 березня 1939 угорська армія захопила Хуст. 18 березня останні захисники Карпатської України припинили опір, хоча ще протягом місяця в горах продовжували діяти партизанські загони, які очолювали С.Росоха, Ф.Тацинець, М.Крупа, О.Ворохта. В боях з агресором ОНОКС втратила близько 1 тис. чол. Угорські власті

повідомили, що під час березневих операцій в Карпатській Україні їх армія втратила 72 чоловік вбитими, 163 пораненими, 4 пропавшими без вісті. ОНОКС видавала тижневик «Наступ» (редактор С.Росоха), а жіночий відділ її очолювали М.Тисовська і М.Химинець.

Література: Росоха С. Карпатська Січ // Історія Українського війська. – Вінніпег, 1953. – С.593-603; Карпатська Січ. Матеріали наукової конференції. – Ужгород, 1996; Вегеш М. Карпатська Січ: сторінки історії (1938-1939 рр.). – Ужгород, 1996; його ж: До питання про виникнення та діяльність Організації Народної Оборони Карпатська Січ (1938-й939 рр.) // Науковий Збірник Товариства «Просвіта» в Ужгороді. – Річник I (XV). – Ужгород, 1996. – С.147-159; Вегеш М., Віднянський С. «Карпатська Січ» // Малий словник історії України. К.: Либідь, 1997. –С.184; Д.К. Організація Народної Оборони «Карпатська Січ» (ОНОКС) // Енциклопедія Українознавства. Загальна частина. – Т.3. – К.,1995. – С.1186; В.М. Карпатська Січ // Енциклопедія Українознавства. Словникова частина. – Т.3. Львів, 1994. – С.974; Карпатська Січ // Довідник з історії України: Видання в трьох томах. – Т.2 (К-П). – К.: Генеза, 1995. – С.17-18; Фрідманський В. До питання про діяльність організації «Карпатська Січ» (1938-1939 рр.) // Науковий збірник Закарпатського краєзнавчого музею. – Вип.І. – Ужгород: Карпати, 1995. – С. 53-64; Якимович Б. Карпатська Україна та її Збройні Сили – Карпатська Січ (1938-1939 рр.) // Шляхом Перемоги. – 1993. – 13 берез. **М.М.Вегеш**